

УДК 930(438)''185/193'':94(477.5:438)''1385''
DOI: 10.24919/2312-2595.11/53.272632

Юрій МИЦАВКА

аспірант кафедри історії України та правознавства, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100, Україна (yurii-mytsavka@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-4182>

Наталія КОВАЛЬ

кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри англійської мови та перекладу, Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, вул. Івана Франка, 24, м. Дрогобич, 82100, Україна (kovalnata17@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2191-3135>

Бібліографічний опис статті: Мицавка, Ю., & Коваль, Н. (2022). Причини та генеза Кревської унії 1385 року у польській історіографії кінця XIX ст. – 1939 р. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Історія, 11/53*, 244–266. doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.11/53.272632>.

**ПРИЧИНИ ТА ГЕНЕЗА КРЕВСЬКОЇ УНІЇ 1385 РОКУ
У ПОЛЬСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ КІНЦЯ XIX ст. – 1939 р.**

Анотація. Стаття присвячена дослідженню особливостей зображення причин та генези польсько-литовської унії 1385 р. у працях польських істориків, що працювали з кінця XIX ст. до 1939 р. **Мета дослідження** – прослідкувати особливості підходів польських вчених кінця XIX – 1939 р. до інтерпретації та оцінок історичних фактів, що спричинилися до укладення польсько-литовського об'єднання 1385 р., вплив на їх дослідницьку позицію концепцій наукових шкіл, до яких належали вчені, а також політичної ідеології. В основі **методології** дослідження лежать спеціально-історичні методи: порівняльно-історичний та генетичний, а також загальнонаукові методи аналізу і синтезу, принцип об'єктивізму й крити-

© Юрій Мицавка, Наталія Коваль, 2022

цизму. **Наукова новизна** полягає у тому, що стаття вперше у вітчизняній науці спеціально вивчає особливості зображення причин та генези Кревської унії у працях польських істориків кінця XIX – 1939 р. **Висновки.** Причини та генеза укладення польсько-литовської унії у Крєві в 1385 р. приковували чільну увагу польських істориків. Їх вивченням займалися більшість корифеїв польської історичної науки, й вони посіли належне місце у фундаментальних працях, присвячених унійним процесам. Дослідники намагалися показати обопільне бажання польської та литовської сторін в укладенні союзу і їх значні користі, що впливали із такої дії. Багато істориків виводили ідею польсько-литовського союзу із геополітичних концепцій польського короля Казимира III й бачили заходи краківських можновладців продовженням курсу померлого монарха на переорієнтацію вектора розвитку Польщі на схід. Отже, вони бачили в унії акт цивілізаційного вибору польського народу, що ставив собі за завдання несення народам Східної Європи здобутків Заходу й боротьби проти німецької експансії у образі агресивної політики Тевтонського Ордену. Особливо дослідники намагались підкреслити рятівну роль союзу з Польщею для Литви, якій загрожувала асиміляція в руському культурному середовищі. У цьому ключі чимало польських дослідників виявляли свою антирусську (що трансформувалася і в антиукраїнську) позицію й сприяли формуванню історичного міфу протистояння східної, православної, та західної, католицької, цивілізацій.

Ключові слова: Кревська унія 1385 р.; Королівство Польське; Велике князівство Литовське; історіографія; польська історична наука кінця XIX – 1939 р.

Yurii MYTSAVKA

Postgraduate Student of the Department of History of Ukraine and Law, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (yuriimytsavka@gmail.com)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0585-4182>

Natalia KOVAL

PhD in English Philology, Associate Professor, Department of English Language and Translation Studies, Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 24, Ivan Franko Str., Drohobych, Ukraine, postal code 82100 (kovalnata17@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2191-3135>

To cite this article: Mytsavka, Y., & Koval, N. (2022). Prychyny ta heneza Krevskoi unii 1385 roku u polskii istoriografii kintsia XIX st. – 1939 r. [The causes and genesis of the Union of Krevo in 1385 in Polish historiography at the end of the 19th century – 1939]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Serii Istorii – Problems of Humanities. History Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 11/53, 244–266.* doi: <https://doi.org/10.24919/2312-2595.11/53.272632> [in Ukrainian].

THE CAUSES AND GENESIS OF THE UNION OF KREVO IN 1385 IN POLISH HISTORIOGRAPHY AT THE END OF THE 19th CENTURY – 1939

Summary. *The article studies the peculiarities of the depiction of the causes and genesis of the Polish-Lithuanian Union of 1385 in the works of Polish historians who worked from the end of the 19th century until 1939. The purpose of the study is to trace the peculiarities of the approaches of Polish scientists from the end of the 19th century to 1939 to the interpretation and evaluation of historical facts that led to the conclusion of the Polish-Lithuanian union in 1385, the influence on their research position of the concepts of the scientific schools to which the scientists belonged, as well as political ideology. The research methodology is based on special-historical methods: comparative-historical and genetic, as well as general scientific methods of analysis and synthesis, the principle of objectivism and criticism. The scientific novelty lies in the fact that this study, for the first time in domestic science, specifically studies the peculiarities of the depiction of the causes and genesis of the Union of Krevo in the works of Polish historians from the end of the 19th century to 1939. Conclusions.* *The causes and genesis of the conclusion of the Polish-Lithuanian union in Krevo in 1385 attracted the attention of Polish historians. They were studied by the majority of luminaries of Polish historical science, and they took their rightful place in the fundamental works on the union processes. The researchers tried to show the mutual desire of the Polish and Lithuanian parties to conclude an alliance and their significant benefits resulting from such an action. Many historians derived the idea of the Polish-Lithuanian union from the geopolitical concepts of the Polish king Casimir III and saw the actions of the Krakow authorities as a continuation of the course of the deceased monarch to reorient the vector of Poland's development to the east. Thus, in the union they saw an act of civilizational choice of the*

Polish people, which set itself the task of bringing the gains of the West to the peoples of Eastern Europe and fighting against German expansion in the form of the aggressive policy of the Teutonic Order. In particular, researchers tried to emphasize the saving role of the union with Poland for Lithuania, which was threatened by assimilation into the Russian cultural environment. In this vein, a number of Polish researchers expressed their anti-Russian (which transformed into anti-Ukrainian) position and contributed to the formation of the historical myth of confrontation between Eastern, Orthodox, and Western, Catholic civilizations.

Key words: *Union of Krevo in 1385; Kingdom of Poland; Grand Duchy of Lithuania; historiography; Polish historical science of the end of the 19th century – 1939.*

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси у сучасному світі, які особливо активно відбуваються у Західному світі, а зокрема на теренах Європи, є об'єктивною реальністю цивілізаційного поступу. Яскравим і чи не найбільш вдалим зразком такої поглибленої співпраці виступає Європейський Союз, до членства у якому прямує і Україна. До рівня такої тісної інтеграції європейські народи пройшли тривалий та складний шлях. Утім, минулі століття були багаті на різноманітні приклади міждержавних об'єднань, які значущою мірою є підґрунтям сучасної інтеграції. Одним із таких чи не найбільш тривалих та вдалих союзів була польсько-литовська держава, початок якій було покладено актом Кревської унії 1385 р. Невід'ємним та дуже важливим елементом цього міжнародного об'єднання був український народ. Фактор українських земель мав чи не ключове значення для польських еліт XIV ст., у їх ініціативах укладення союзу із Великим князівством Литовським, задля виходу Польщі на нові геополітичні рубежі.

Вивчення історії укладення Кревської унії є надзвичайно важливим для розуміння інтеграційних процесів у Східній та Центральній Європі й отримало значне відображення в історіографії. Чи не найбагатшим є комплекс наукових праць, створених польськими істориками, серед яких події 1385 р. користуються незмінною популярністю й постійно залишалися одними із найбільш досліджуваних протягом усієї історії розвитку польської науки. Аналіз цієї багатой наукової спадщини дає змогу не лише краще пізнати стан вивчення історії Кревської унії, але й насамперед пізнати особливості підходів до інтерпретацій та оцінок акта 1385 р. Для україн-

ських історіографічних студій вивчення польських досліджень унії уможливить пізнати специфіку бачення польськими істориками місця українського народу та України у цих процесах. Одними з ключових елементів історії Кревської унії є пошуки її генези та причин, які зосереджували на собі значну увагу польських вчених.

Аналіз останніх досліджень. Сучасні дослідження польської історіографії польсько-литовської унії можуть похвалитися низькою працею, зокрема тих, що виходили із-під пера польських дослідників. Серед них варто відзначити дослідження Ю. Бардаха, що вийшло ще в 1960-х рр. (Bardach, 1969). Іншою працею, у якій проаналізовано дослідження науковців у цій царині, є стаття З. Ковальської-Урбанкової (Kowalska-Urbankowa, 1987). Серед українських дослідників вивчав розвиток історіографічного образу унії 1385 р. у польській науці міжвоєнного періоду Т. Гриневич (Гриневич, 2010). Втім, попри наявність таких досліджень, у сучасній українській науці немає спеціальної праці, яка б вивчала особливості образу причин та генези Кревської унії в польській історіографії кінця XIX ст. – 1939 р.

Отже **метою** нашої дослідження є заповнення прогалини у сучасних вітчизняних історіографічних студіях, що існує через відсутність серед них праці, яка б спеціально вивчала образ причин та генези Кревської унії у творах польських істориків, які працювали з кінця XIX ст. до початку Другої Світової війни (в 1939р). Нашим завданням є прослідкувати особливості підходів вчених до інтерпретації та оцінок історичних фактів, що спричинилися до укладення польсько-литовського об'єднання 1385 р., вплив на їх дослідницьку позицію концепцій наукових шкіл, до яких належали вчені, а також політичної ідеології.

Виклад основного матеріалу. Кревська унія 1385 р. здійснила своєрідний переворот у геополітичному середовищі Центральної та Східної Європи XIV ст., адже до того не існувало прикладів об'єднання держав, що так різко відрізнялися між собою в культурному та цивілізаційному плані. Також не було прикладів, щоб католицька держава із тривалими християнськими традиціями запрошувала на свій престол язичника. Королівство Польське та Велике князівство Литовське до укладення союзу перебували на доволі ворожих одне до одного позиціях. Саме тому таке на перший погляд несподіване рішення політичних еліт обох держав викликало незмін-

ний інтерес істориків. Чи не найбільш розлогу літературу у плані з'ясування причин та обставин, які привели до укладення польсько-литовської унії, залишила польська історична наука. У своїх наукових студіях польські історики з XIX ст. і до сьогодні вивчали як різноманітні цивілізаційні стимули до зближення Польщі та Литви, їх політичні мотиви, так навіть і особисті психологічні чинники, що підштовхували правителів до такого об'єднання.

Цікаві спостереження щодо обставин, які обумовлювали прихильність Ягайла до союзу із християнськими сусідами та його ставлення до язичницького населення Литви, зробив Ю. Шуйський. Вчений уважав, що великий князь був ворожий до язичництва через руські впливи (зокрема його виховання матір'ю – руською княгинею Юліаною), яких він зазнавав протягом усього життя. Уже після здобуття ним престолу князі-язичники (зокрема Кейстут) стали його головними ворогами й, спілкуючись із тевтонськими лицарями, він навчився безоглядно із ними боротися. Саме це підштовхувало Ягайла до прийняття християнства та союзу із християнами (Szuj-ski, 1889, s. 85).

Також і А. Левіцький вказував, що прихильність Ягайла до об'єднання із Польщею значною мірою була обумовлена його вихованням. Учений наголошував, що у великого князя був уже повністю християнський світогляд, який він перейняв від матері-християнки – православної тверської княжни Юліани. Таким чином, він уже не тяжів до язичницьких ідей, яким ще були віддані його батько, князь Ольгерд та дядько Кейстут. Також, уже після вступу на престол, Ягайло був повсюдно оточений християнами, у тому числі своїми родичами та братами, що прийняли православ'я. Подібно і більша частина його держави сповідувала християнство. Саме тому Ягайло відчував об'єктивну потребу відходу від політеїстичної релігії – вступу на новий шлях цивілізаційного поступу (Lewicki, 1923, s. 121).

У подібному ключі висвітлював суспільно-політичні обставини у Великому князівстві Литовському напередодні Кревської унії Ф. Конечний. Історик стверджував, що Ягайло, вступивши на престол, був готовий відступити корінні литовські землі Тевтонському Ордену, а самому зосередитись на збиранні руських земель. Він старався опертися тільки на Русь й для зміцнення такого союзу прийняти християнство в православному обряді. Протилежну пози-

цію займав Кейстут, який, хоч і готовий був провести виселення усього свого литовського народу із земель, що перебували під загрозою експансії хрестоносців, але наполягав на боротьбі проти Ордену до кінця. Також він був противником ідеї хрещення. Репрезентанти цих двох проєктів розвитку Великого князівства Литовського зіткнулися у кровопролитній міжусобній війні, у якій зрештою переміг Ягайло (Konieczny, 1903, s. 28).

Подібно до цього ставився і В. Смоленський, який вказував, що Ягайло тяжів до християнської цивілізації завдяки вихованню, яке отримав із рук матері – руської княгині Юліани. Натомість його вороги гуртувалися під язичницькими знаменами довкола свого лідера – князя-поганина Кейстута. Отже, наступну міжусобну війну між литовськими князями історик розглядав як боротьбу між християнською та язичницькою партіями. Як очільник християнського угруповання, Ягайло очевидно змушений був шукати союзників у сусідніх християнських державах (Smoleński, 1921, s. 84).

Оригінальну думку щодо тяжіння поляків до народів Східної Європи у середньовіччі висловив С. Закшевський. Вчений стверджував, що польське суспільство в XIV ст. ще не дуже відрізнялося від народів Великого князівства Литовського, що «за винятком католицтва та освіти, не було це [польське – Ю. М.] суспільство західним; серед безлічі східних народів, котрі мало від тепер до себе пригорнути, ще могло себе суспільно та політично назвати справжнім братом» (Zakrzewski, 1936, s. 26). Історик вказував, що попри контакти із Заходом поляки все ж мали значно більше спільного із литовцями чи русинами, ніж із німцями чи італійцями. У таких твердженнях чітко проявляються симпатії С. Закшевського до ідей т. зв. «східного вектора» в польській історіографії, коли акценти робились на потребі розвитку Польщі у середовищі народів Східної Європи.

На широкому геополітичному тлі розглядав польсько-литовську унію В. Собеський, вважаючи, що тенденції розвитку європейських народів у пізньому середньовіччі вказували на повсюдне намагання цих етносів створити «спільні об'єднані імперії». Це проявлялося у діяльності провідних тоді монарших династій Люксембургів, Андегавенів, Габсбургів, Ягеллонів та інших нових родів, які приходили на зміну давнім домам, що виводились із епохи раннього середньовіччя – П'ястам, Пжемисловичам, Арпадам. Такі по-

літичні устремління, до виходу державотворення на понадетнічний рівень, сприяли творенню еліт, які відходили від національної політики й самі набирали космополітичних рис. У Польщі це мало наслідком появу на королівському престолі осіб чеського (король Вацлав) чи французького (угорський король Людовік із французької династії Андегавенів та його дочка Ядвіга) походження, а також претендентів-німців, що ледь не стали монархами (Габсбурги та Люксембурги). Остаточою ця закономірність призвела до укорінення на польському престолі литовців – нащадків Гедиміна. Натомість кандидатури із місцевих правлячих родів ніяк не могли витримати із ними конкуренції й поступово зникли у горнилі великої геополітики. Причину цього В. Собеський бачив у внутрішній потребі народу та держави до розширення своїх територій, колонізаційній міграції задля освоєння нових земель, економічної експансії. Така історична необхідність штовхала Польщу та поляків до об'єднань із сусідніми державами. Науковець звертав увагу на потреби різних польських станів, які могли бути реалізовані лише завдяки значному територіальному розширенню – «купецтво потребувало більш розгорнутих торговельних відносин, вийти бажали засновувати нові міста, а солтиси – села, всі вони прямували до експансії і підтримували її» (Sobieski, 1938, s. 46). Проявом переходу Польщі до нових геополітичних принципів, в основі яких лежало бачення необхідності територіального розширення, була діяльність останнього короля із династії П'ястів Казимира III Великого, який першим із польських володарів вступив на шлях значних завоювань віднайшовши можливість реалізації своїх потреб на сході – на теренах Галицько-Волинського князівства. Продовжили цю політику й малопольські еліти, що складали оточення короля, й уже після його смерті не полишили плани отримати нові здобутки на руських землях.

У такому ключі В. Собеський стверджував, що у Польщі XIV ст. змагались між собою дві концепції векторів зовнішньополітичного розвитку країни. Перша із них, на яку орієнтувалася шляхта із Великопольщі, стверджувала необхідність західноєвропейської орієнтації розвитку і посилення контактів із західними державами. Забезпечувати такі контакти Польщі мав її вихід до Балтійського моря, який був втрачений через завоювання Помор'я Тевтонським Орденом. Таким чином, прихильники цієї орієнтації вважали необ-

хідною рішучу війну проти хрестоносців за вихід до Балтики. Іншу концепцію підтримувало малопольське дворянство, яке головні перспективи Польщі бачило у поширенні експансії на руські землі й здобуття великих земельних володінь в Україні. Історик стверджував, що ідея унії із Литвою давала змогу об'єднати прихильників обидвох концепцій, адже Велике князівство ставало природним союзником Корони у боротьбі проти спільної загрози із боку Тевтонського Ордену. У той самий час об'єднання із литовською державою відкривало польським можновладцям шлях до колонізації її руських володінь (Sobieski, 1938, s. 46).

Автори «Всесвітньої історії» М. Сокольницький, Г. Мосціцький та Я. Цинарський вважали, що правлячі кола Королівства Польського послідовно дотримувалися ідеї укладення міждержавних уній. Таким зокрема був тривалий проект польсько-угорської унії, який, однак, розчарував краківські політичні еліти за некорисного для Польщі панування Людовіка I Великого. Це підштовхнуло малопольських можновладців до пошуку нової держави, із якою можна було б укласти тісний союз. Таким найбільш привабливим союзником була Литва, із якою обидві держави поєднувала спільна ціль – боротьби проти Тевтонського Ордену (Sokolnicki, 1936, s. 144).

Особливу увагу польські вчені присвятили зовнішньополітичним факторам, які підштовхували політичні еліти Королівства Польського та Великого князівства Литовського до союзу. Такою спільною загрозою для обох держав, яка об'єктивно зближувала позиції обох сторін, була небезпека із боку Тевтонського Ордену. Тому не випадково, польські вчені проводили докладний аналіз обставин дії фактора експансії хрестоносців на укладення Кревської унії.

На загрозу із боку Тевтонського Ордену для існування Великого князівства Литовського звертав увагу А. Левіцький, вважаючи, що потреба здобути нові сили для боротьби із хрестоносцями була провідною у мотивації великого князя Ягайла при зверненні до ідеї об'єднання із Польщею – тільки таким шляхом він міг отримати значні сили для відсічі невблаганному ворогу (Lewicki, 1923, s. 121). Переконання у цьому з'явилися у литовського правителя після воєн не лише із Орденем, але й з родичами-конкурентами за владу, яких перманентно підтримували лицарі-хрестоносці. Ягайло у цій бо-

ротьбі змушений був йти на все більші політичні та територіальні поступки тевтонцям.

Ю. Шуйський вказував, що важливою передумовою, яка зближувала позиції Ягайла та можновладців із краківського королівського двору, були їх «неприятні відносини із Мазовецьким князівством й завжди напружені із Тевтонським Орденем» (Szujski, 1889, s. 85). Подаючи розгорнутий образ початку правління великого князя литовського, автор показував, що у цей період на польсько-литовському кордоні фактично панував спокій, й новий володар не був занурений у ворожі стосунки між обома народами. Натомість йому щораз більше відкривалася загроза зі сторони хрестоносців, які втручалися у внутрішню політику його держави й самого правителя ставили у залежність від себе.

Укладення Кревської унії Т. Корзон розглядав у контексті боротьби Великого князівства Литовського із Тевтонським Орденем. Дослідник вказував, що князь Ягайло у першій половині 1380-х рр. потрапив у складне зовнішньополітичне становище. Через кривавий внутрішній конфлікт із Кейстутом та його сином Вітовтом, великий князь знову постав перед загрозою втручання тевтонських лицарів у міжусобицю. Щоб заручитись підтримкою хрестоносців, що до того допомагали Вітовту й використовували його у війнах проти Литви, Ягайло на ріці Дубісі уклав із Орденем угоду. Згідно з нею під владу хрестоносців передавалась більша частина Жмуді, Ягайло обіцяв хреститися протягом наступних чотирьох років, а також не здійснювати жодних зовнішньополітичних кроків «без ради, відома та дозволу Ордену», що фактично означало його зверхність над Великим князівством Литовським (Korzon, 1918, s. 36). Однак уже в найближчому часі Ягайло, помирившись із Вітовтом, перестав виконувати ці зобов'язання й вступив на шлях війни. Історик наголошував, що кілька дрібних перемог над хрестоносцями, здобутих у 1384 р, не впливали на долю конфлікту. Саме потреба захисту від смертельної небезпеки, яку становив Тевтонський Орден, стала вирішальним фактором, що підштовхував до союзу із іншим давнім ворогом хрестоносців – Польщею.

У баченні В. Собеського, Тевтонський Орден становив загрозу існуванню Литви й самостійно протистояти його натиску вона ніяк не могла. Однак учений вважав, що, окрім хрестоносців, іншим таким екзистенційним ворогом литовців була і Москва, що руйнувала

із середини не лише панування Великого князівства на руських землях, але й відносини у правлячій династії Гедиміновичів. Обидві ці сили активно втручалися у стосунки між представниками князівського роду й перетягували їх на свій бік, заохочуючи до боротьби за владу із верховними володарями. Так, частина із двоюрідних братів Ягайла прийняли православ'я й почали вступати у союзи із московськими князями, інші, як наприклад Вітовт, переходили на бік хрестоносців. Орден, як вказував науковець, також вдало грав на суперечностях між язичницькими і руськими підданими великого князя. Таким чином, щоб зберегти свою владу, князі часто поступалися тевтонцям територіями, зокрема відступили їм Жмудь (Sobieski, 1938, s. 46–47).

Подібно і В. Смоленський наголошував на необхідності польсько-литовського союзу для спільної боротьби проти Тевтонського Ордену. На думку вченого, такий уже давно обдумували як правитель Литви Ягайло, так і малопольські політичні еліти. Обставиною, яка уможливила грунтовно реалізувати цей задум, була поява у Польщі молодій неодруженій королеви Ядвіги. Вона, як наголошував історик, «стала знаряддям в руках малопольських магнатів, які хотіли використати її для здійснення свого плану поєднання Польщі із литовсько-руською державою» (Smoleński, 1921, s. 81).

Як першочергову причину, яка змушувала Литву до укладення тісного союзу із Польщею, М. Бобжинський називав небезпеку із боку Тевтонського Ордену. Вчений стверджував, що саме загроза наростаючої експансії хрестоносців робила такий союз для Великого князівства нагальним, і називав 1385 рік «останньою для цього хвилиною», адже «нечисельне, виснажене довголітніми війнами литовське плем'я використовувало уже останні сили» (Bobrzyński, 1927, s. 207). Загартований за півтори сотні літ безперервних воєн литовський народ все ж не міг протистояти наступу «цілої потуги Німеччини, організованої орденем хрестоносців», який поступово просувався в глиб Литви. Також історик вказував, що саме в середині 1380-х рр. над Великим князівством Литовським нависла особлива небезпека. Її він бачив у підготовці Тевтонським Орденем «страшної помсти» за руйнівний похід Ягайла та Вітовта по орденських землях та спустошення Марієнвердена у 1384 р. Ці дії хрестоносців у відповідь були призупинені лише несподіваним для них укладенням унії між Польщею та Литвою. Учений також наголо-

шував на важливості для Королівства Польського питання боротьби із хрестоносцями. Його М. Бобжинський розглядав як частину великого політичного проекту короля Казимира III Великого про перетворення Польщі на регіонального лідера, для чого необхідним було усунення загрози із боку «смертельного ворога» – тевтонських лицарів (Bobrzyński, 1927, s. 201). Він вказував, зазначені дані плани померлого монарха не отримали належної реалізації за панування його наслідника – угорського короля Людовіка I Андегавенського – на що так сподівався останній володар із династії Г'ястів. Тепер же можновладці із двору Казимира III здійснили другу спробу віднайти належного союзника у боротьбі проти Ордену.

Дещо інакше підходив до питання загрози для Польщі та Литви із боку Тевтонського Ордену Г. Пашкевич. Він розглядав небезпеку експансії лицарів-хрестоносців як мотив, що передовсім підштовхував Литву до союзу із Польщею, адже саме литовці були першочерговими жертвами наступу Ордену й зазнавали незрівнянно більш руйнівних нападів, ніж польські землі. Тому саме Велике князівство Литовське у цьому випадку більше потребувало польської допомоги у боротьбі із цим небезпечним суперником (Paszkievicz, 1938, s. 231).

Доволі оригінальні висновки щодо причин польсько-литовської унії XIV ст. робив А. Шельонговський, пояснюючи вибір малопольськими панамі, що організували союз із Великим князівством Литовським, кандидатури Ягайла на чоловіка королеви Ядвіги їх активною протидією спробам німецьких династій посісти польський трон. У такий спосіб шляхта уже раніше відсторонила від можливості зайняти престол у Кракові старшу дочку Людовіка I Марію, щоб у Польщі не утвердився її чоловік із роду Люксембургів. Тепер же вони присікли намагання Вільгельма Габсбурга одружитись із Ядвігою. Мотивами таких дій польської шляхти історик бачив у її супротиві встановленню у Польщі сильної королівської влади, яку собою репрезентували центральноевропейські династії. Можновладці могли закріпити за собою усі станові привілеї, а навіть розширити їх через запровадження практики вибору короля (Szelański, 1936, s. 480).

Чимало польських дослідників, що вважали польські культурні впливи на литовський народ, які поширились після акту Кревської унії, особливо благочинними, намагалися відшукати на проти-

вагу їм негативну дію руської культури на Литву. Часто такі погляди були зумовлені негативним упередженням учених до руського (а саме українського) народу й поширення серед них історичного міфу про боротьбу Західної католицької цивілізації зі Східною – православною. Так, у баченні С. Смольки об'єднання із Польщею давало Литви можливість зберегти ідентичність. Науковець наголошував, що протягом XIV ст. литовці зазнавали значного впливу руської культури, який навіть переростав у своєрідну експансію. Руські звичаї, а особливо мова, поступово витісняли литовські й загрожували їх повним зникненням. Історик вважав, що литовці перед актом Кревської унії стояли на межі асиміляції в переважаальному руському середовищі населення Великого князівства (Smolka, 1903, s. 8). І лише прийняття католицизму і західних цивілізаційних традицій дало їм можливість певною мірою відмежуватися від русів.

С. Смолька вважав, що до унії із Польщею князя Ягайла підштовхнув холодний розрахунок. Володар Литви, на його думку, відчував неприязнь до руських мас, що домінували у його державі, й боявся зростання їх впливу. Він не бажав асиміляції литовців у руському середовищі й був неприязний до православної церкви (Smolka, 1921, s. 117). Адже саме такий шлях, як вважав історик, чекав Литву у випадку, якщо б вона не переорієнтувалася на західний вектор розвитку. З іншого боку, Ягайло познайомився із європейськими традиціями у своїх контактах із тевтонськими лицарями. Він «добре пізнав вищість Заходу, сформував щирі прив'язаність до західної цивілізації, яка відтоді була головним стимулом усіх його сміливих й масштабних задумів» (Smolka, 1921, s. 117).

Дослідник, із різкою неприязню до православ'я, називав його «мертвотним» і наповненим поганськими традиціями. «Під мертвою поволокою зовнішньої краси, які демонстрували обряди Східної Церкви, – як вказував С. Смолька. – слабо жеврів маленький вогник християнського духу, винищений і пригнічений схизмою, в котрій буйно розквітали поганські традиції дрімаючих у її тіні народів» (Smolka, 1903, s. 118). Отже, він бачив у православ'ї «демонічне» поєднання язичництва із християнськими догмами, що ще більше могло б виродитись на литовському ґрунті, де ще вповні жили поганські культури, і «остаточно погасити вогник християнського духу, що у ньому догорав» (Smolka, 1903, s. 118).

Також інший представник молодшого покоління вчених із краківської історичної школи М. Бобжинський стверджував про загрозу асиміляції литовців у руському середовищі як одну із головних причин звернення до союзу із Польщею. Історик наголошував, що «жменька литовців, завоювавши політично роздроблену, але велику, чисельну населенням, багатшу і більш цивілізовану Русь, могла нав'язати їй своє правління, але не здолала асимілювати, нав'язати своєї поганської віри, своєї мови та звичаїв» (Bobrzyński, 1927, s. 207). Таким чином через вищу культуру руська цивілізація перемагала литовців, що почали активно асимілюватись. Окрім панування руської мови при великокнязівському дворі, вчений наголошував на необхідності приймати православ'я, адже тільки таким способом Гедиміновичі могли підняти русинів на війну проти Москви. Підсумовуючи М. Бобжинський стверджував, що «поєднання із Польщею, прийняття римо-католицького обряду було для Литви справжньою дошкою порятунку від мстивого Тевтонського Ордену, а також визволенням із-під руського впливу» (Bobrzyński, 1927, s. 207).

М. Сокольницький, Г. Мосціцький та Я. Цинарський у своїй «Всесвітній історії» вважали загрозу для Великого князівства Литовського із боку його руського населення навіть більшою, ніж від Тевтонського Ордену. Вони стверджували, що великі князі литовські втрачали щораз більше власних етнічних земель, які підкоряли хрестоносці. Натомість держава дедалі більше розширювалася на білоруські та українські землі, втрачаючи, отже, свою литовську сутність. З іншого боку, залишаючись вірними язичницькій релігії, литовські еліти ставили під загрозу своє панування над руським населенням, «роблячи його проблемним та нетривалим». виправити це можна було через прийняття православ'я, однак, як вважали історики, це «ображало б національну гідність литовців, що вважали русинів за своїх підданих» (Sokolnicki i in., 1936, s. 145). Це все чудово розумів Ягайло, що вирішив знайти інший шлях – поєднання із Заходом та прийняття католицької віри.

Дещо в іншому ключі бачив стосунки між литовською та руською сторонами у Великому князівстві Литовському Ф. Конечний. Він наголошував на вкрай низькому цивілізаційному розвитку литовського народу, вказуючи що «на Литві лише стільки було цивілізації, скільки вона отримала від руських впливів; лише стіль-

ки християнства, скільки там було схизматиків» (Koneczny, 1903, s. 29). Попри усі ці запозичення, литовці, на думку дослідника, були вкрай відсталі й таке тісне об'єднання із ними розвинутої цивілізованої Польщі могло здатися божевільям. Так, науковець розлого описував дихотомію між обома сторонами майбутнього об'єднання: «на трон держави, що чотириста років сповідувало християнство, закликали поганина; до панування над суспільством, що вміло само собою керувати, запрошували володаря зануреного у неволю народу; до королівських покоїв Вавелю вводили нових дворян із країни, де навіть не бачили порядної будівлі; з народу який не знав письма, приводили короля до Кракова, що був вогнищем науки та цивілізації завдяки своєму університету» (Koneczny, 1903, s. 29).

Цікаві спостереження зробив В. Собеський щодо ролі у польському суспільстві XIV ст. ворожості до політичних еліт іноземного походження, яка впливала на укладення польсько-литовської унії. Вчений стверджував що з часів правління батька Казимира III Владислава Локєтка серед поляків поширилися антинімецькі настрої. Вони розвивалися і за часів правління останнього П'яста, коли його наступником було визначено угорського королевича Людовіка Андегавенського. Присягаючи на вірність наступникові трону, аристократи домоглися від нього обітниці не призначати в Польщі посадовців німецького походження (Sobieski, 1938, s. 39). Ворожість до німців посилилась уже і за правління Людовіка, що не дбав про польські інтереси (зокрема про боротьбу з Тевтонським Орденом) й проводив колонізацію Галичини та Підкарпаття німцями. Після його смерті із рішучою антинімецькою політикою та ворожістю до усіх іноземних кандидатів виступила великопольська шляхта, що підтримувала претензії на трон мазовецьких князів із династії П'ястів. Певну підтримку такій антинімецькій позиції надали й малопольські дворяни, які не допустили шлюбу королеви Ядвіги із Вільгельмом Габсбургом. Історик уважав, що творці Кревської унії не лише виступали із антинімецьких позицій боротьби проти кандидатів на трон німецького походження та війни з Тевтонським Орденом, але й задовольнили тяжіння до єднання братніх народів. Таку культурну близькість між Великим князівством Литовським та Королівством Польським він бачив у домінації серед еліт литовської держави руської культури. «Ця унія – зазначав іс-

торик – була більш мила від інших тим, що при литовському дворі, в канцелярії та судівництві панувала близька для поляків мова – білоруська» (Sobieski, 1938, s. 46).

У баченні С. Закшевського, окрім спільної загрози Литві та Польщі із боку Тевтонського Ордену, існувала й інша, не менш важлива причина, яка підштовхувала обидві держави до союзу – розв'язання проблеми їх суперництва за руські землі. Вчений наголошував, що через унію автоматично зникала причина війни за галицько-волинську спадщину. До того ж, їх об'єднувала солідарність інтересів у політиці щодо Золотої Орди. Особливо це стосувалося й обставин, при яких татарські хани ще вважалися суверенами руських земель, за які змагалися Польща та Литва. Так, поряд з обороною перед нападами степовиків, перед Польщею поставало завдання занурення у хитросплетіння дипломатичних відносин на сході Європи (Zakrzewski, 1936, s. 28–29).

Польські вчені задавалися питанням ініціативи в укладенні польсько-литовської унії, намагаючись виявити не лише обставини та де зародилася сама ідея такої унії, але і хто першим виявив активність на цьому шляху. С. Смолька зокрема вказував на велику роль у цьому князів Коріатовичів та Вітовта Кейстутовича, «геній якого швидко розпізнав велич унії із Польщею» (Smolka, 1903, s. 117).

Т. Корзон вказував, що ідея союзу із Польщею була для Ягайла повністю новою й цілком несподівано «викликала у його думках радикальний поворот у міжнародних відносинах» (Korzon, 1918, s. 37). Поштовх до такого кроку великого князя історик, слідуючи за спостереженнями К. Шайнохи, бачив у «нашіптуваннях якогось польського пана». Посилаючись на думку свого колеги, він припускав, що такою особою був Спитко з Мельштина. Також вчений не цурався думки, що Ягайла приваблювала і сама ідея одруження із молодою королевою Ядвігою, що лише прибула до Польщі із Угорщини й славилась своєю красою.

У баченні В. Смолєнського початкова ідея про одруження королеви Ядвіги із великим князем Ягайлом з'явилася саме серед малопольського дворянства (Smoleński, 1921, s. 84). Уже після таємних пропозицій поляків Ягайло, на початку 1385 р., вислав посланців до Польщі та до матері королеви Ядвіги, які обговорили деталі взаємних обіцянок та зобов'язань сторін й отримали фор-

мальну згоду на шлюб молодої королеви від її опікунів, що мало вирішальне значення для легалізації усіх цих заходів.

Ф. Конечний у своїх дослідженнях історії Кревської унії вказував, що ідея одруження Ягайла та Ядвіги й укладення тісного міждержавного союзу Польщі та Литви з'явилася у середовищі краківського дворянства. Вчений стверджував, що на чолі грона малопольських вельмож, які хотіла запросити Ягайла на трон Польщі уже на початку 1384 р., стояли Спитко з Мельштина, Ясько з Тенчина та Ясько з Тарнова (Kopeszny, 1903, s. 27). Однак він вказував, що такий проєкт сходження на престол християнської держави язичника був настільки несподіваний, що «здавався божевільним». Втім, як зазначав історик, ідея союзів Польщі із сусідами задля спільної боротьби за панування над руськими землями була сформована ще Казимиром III Великим. Тоді Польща об'єднувалась із Угорщиною для боротьби проти Литви, тепер же поляки об'єднувались із литовцями, щоб повернути собі Галичину, загарбану угорцями. Таким чином краківські політичні еліти знову реалізовували принцип Казимира III перетворювати суперника на союзника у протистоянні спільному ворогу.

Окремо досліджував історію появи ініціативи в укладенні польсько-литовської унії Л. Колянковський. Попри висновки вченого, що «сьогодні неможливо із впевненістю сказати, хто був безпосереднім ініціатором подій, яких найближчим результатом була коронація Ягайла на польського короля», він все ж взявся за аналіз низки наукових версій. Він стверджував, що за опосередкованими даними, які можна видобути із наступного розвитку подій, та зі скупих згадок у джерелах, ініціативу до такого союзу можна відшукати серед правлячих кіл королівського двору у Кракові. Ці дані історику вдалося віднайти в литовських хроніках, де згадувалось про посольства із Польщі із пропозицією руки Ядвіги та хрещення (Kolankowski, 1930, s. 30). Водночас він наголошував, що в цьому однаково були зацікавлені обидві сторони. Історик висував версію, що ідея укладення такого союзу могла зродитися у Скиргайла, що п'ять років раніше здійснив подорож в Угорщину й зустрічався там із правлячими польсько-угорськими колами. Саме там він міг познайомитись із цією ідеєю, яку «майже ціле життя ростив старий король Казимир Великий» (Kolankowski, 1930, s. 31).

Учений також задавався питанням часу зародження ідей про укладення польсько-литовської унії. Він вказував на існування в історичній науці версії про сліди таких планів Ягайла під час його боротьби проти союзника тевтонців мазовецького князя Земовіта в 1383 р. Отже уже у цей час кандидатура Ягайла могла розглядатись малопольськими панами на противагу претензіям цього «годованця Ордену» (Kolankowski, 1930, s. 31). Зі сказаного вище можна резюмувати, польсько-литовські домовленості могли бути повністю оформленими уже в 1384 р., а в 1385, дочекавшись прибуття Ядвіги в Польщу, лише було проведено їх втілення у життя. Історик показав, що усі ці події були влаштовані краківськими можновладцями та литовськими елітами без відома та згоди не лише молодій королеви, але і її матері чи двору. Ядвіга лише «мала відіграти роль ланки, що об'єднувала обидві сторони». Відразу після приїзду королеви до Кракова до Ягайла вирушило таємне польське посольство, яке мало закликати його до офіційного зголошення свого бажання укласти шлюб.

У баченні О. Халецького перші проекти польсько-литовського союзу з'являлися ще за панування Казимира III Великого і полягали в ідеях одруження однією із дочок короля із котримсь з князів із гілки Коріатовичів. Це, на його думку, дало б можливість врегулювати конфлікт Польщі та Литви за володіння землями колишнього Галицько-Волинського князівства. Віддавши одному із литовських князів, пов'язаних таким чином із П'ястами, польський престол у спадок й об'єднавшись у спільній державі, можна було остаточно звести нанівець цю гостру суперечність, яка уже не одне десятиліття тягнула за собою кровопролитні війни. Цей мотив, на думку вченого, був первинним серед ідей малопольського дворянства і в момент формування ними концепції династичної унії через одруження Ягайла та Ядвіги. Ідея укладення шлюбу цих монархів, як вважав О. Халецький, була сформована краківськими дворянами уже на Серадському з'їзді в 1383 р. (Halecki, 1919, s. 96).

Протилежну позицію щодо ініціатив в укладенні польсько-литовського союзу висловлював у своєму короткому популярному нарисі історії Литви Б. Лімановський. Стверджуючи, що тевтонські лицарі, маючи на своїй стороні князя Вітовта, на початку 1380-х рр. розпочали великий наступ на Велике князівство Литовське. Напередодні укладення унії хрестоносці просувались уже в напрямку

Вільнюса. Така «величезна загроза змусила Ягайла шукати союзника в Польщі» (Limanowski, 1916, s. 19). Тому саме литовський правитель, на думку історика, перший вислав посланців до Кракова із пропозицією одруження із королевою Ядвігою.

Значну роль у формуванні ідеї союзу Великого князівства Литовського та Королівства Польського через шлюб Ягайла та Ядвіги відводив литовській стороні Г. Пашкевич. На його думку, творцями й активними діячами щодо її втілення у життя були князі Коріатовичі (Pasziewicz, 1938, s. 206). Подібно як і О. Халецький, історик вважав, що причиною, яка підштовхувала як литовців, так і поляків до такого об'єднання, була потреба мирного врегулювання спірних питань щодо володіння галицькими та волинськими землями. У цьому контексті для Польщі важливим пунктом майбутніх домовленостей було питання про повернення численних полонених, що потрапили у литовську неволю під час різноманітних збройних зіткнень та набігів Гедиміновичів на польські землі. Іншим фактором, що, на думку Г. Пашкевича, підштовхував сторони до цього кроку була потреба спільної боротьби проти загрози нападів із боку Золотої Орди.

Важливими для польських дослідників, що вивчали проблеми польсько-литовської унії, були проблеми історіософської сутності, а саме визначення цінностей тих чи тих векторів цивілізаційного розвитку Польщі. Так, М. Бобжинський, як представник краківської історичної школи й прихильник західної політичної орієнтації, намагався показати значні користі, які здобула б Польща через звернення свого вектору зовнішньополітичного розвитку на Західну Європу. Автор вказував, що для польських можновладців неприємною несподіванкою було встановлення старшої дочки померлого короля Людовіка Великого Марії на угорський трон, яку вони планували зробити королевою Польщі. З її особою краківські дворяни пов'язували можливість укладення династичного союзу із Бранденбургом. Історик стверджував, що таке об'єднання було для Польщі у значною мірою природними, адже в цей час у цьому німецькому князівстві «польська стихія, ще повністю не зникнула» (Bobrzyński, 1927, s. 199), маючи на увазі проживання корінного західнослов'янського населення, підкореного під час німецької експансії на схід. Це у тривалій перспективі допомогло б Польщі відкрити шлях до поглибленого користання із західноєвропейських цивілізаційних

здобутків, натомість у той час поляки та бранденбургці могли разом перейти у наступ проти Тевтонського Ордену. Таку політику підтримували шляхетські маси, зокрема у Великопольщі. Їх суперниками були малопольські можновладці, що займали посади при королівському дворі у Кракові. Вони симпатизували протилежному зовнішньополітичному вектору – Східному – який експансією на землі Галицько-Волинського князівства започаткував Казимир Великий і співтворцями якого було і краківське дворянство.

Як основну причину, яка підштовхувала краківське дворянство до зближення із Литвою, М. Бобжинський називав потребу врегулювання прикордонного конфлікту на руських землях. Через порозуміння із литовцями вони, як уважав вчений, бажали повернути собі втрачені після смерті Казимира III землі Західної Волині із містом Володимиром та уникнути подальших спроб литовців завоювати Червону Русь. Історик також стверджував, що малопольська шляхта розглядала об'єднання із Литвою як шлях до експансії на українські землі. Такі бажання він характеризував у високих формулюваннях «державної та суспільної праці» (Bobrzyński, 1927, s. 201).

Подібно бачив геополітичні причини польсько-литовського союзу Ф. Конечний. Так, він створював, що, об'єднавшись із Литвою, Польща не лише забезпечувала своє панування над рештою спадку по галицько-волинських князях – Волиню та Поділлям, які не потрапили під владу Кракова – але й могли поширити свої впливи на «Русь Наддніпрянську з Києвом, до якої Польща не володіла жодними політичними правами». З іншого боку унія дозволяла відвернути потенційну небезпеку із боку Великого князівства Литовського, що лише зростало у своїй силі і яке історик називає «гігантською руською державою династії Гедиміновичів» (Konieczny, 1903, s. 29). Воно, на його думку, раніше чи пізніше, але обов'язково б вирішило відвоювати у Польщі решту земель Галицько-Волинського князівства (Галичину), яку не змогли зайняти відразу. Також Ф. Конечний зробив цікаве спостереження, що після об'єднання Польща та Литва могли уже спільно використати величезні людські ресурси Русі, що доти застосовувались лише у взаємній прикордонній польсько-литовській боротьбі. Тепер же їх можна було спрямувати на війну проти Тевтонського Ордену.

Висновки. Підсумовуючи наше дослідження, треба зазначити, що причини та генеза укладення польсько-литовської унії у Креві в 1385 р. приковували чільну увагу польських істориків. Їх вивченням займалися більшість корифеїв польської історичної науки, й вони посіли належне місце у фундаментальних працях, присвячених унійним процесам. Дослідники намагались показати обопільне бажання польської та литовської сторін в укладенні союзу і їх значні користі, що випливали із такої дії. Багато істориків виводили ідею польсько-литовського союзу у геополітичних концепціях польського короля Казимира III й бачили заходи краківських можновладців продовженням курсу померлого монарха на переорієнтацію вектору розвитку Польщі на схід. Таким чином вони бачили в унії акт цивілізаційного вибору польського народу, що ставив собі за завдання несення народам Східної Європи здобутків Заходу й боротьби проти німецької експансії в образі агресивної політики Тевтонського Ордену. Особливо дослідники намагались підкреслити рятівну роль союзу з Польщею для Литви, якій загрожувала асиміляція в руському культурному середовищі. У цьому ключі низка польських дослідників виявляли свою антируську (що трансформувалася і в антиукраїнську) позицію й сприяли формуванню історичного міфу протистояння східної православної та західної католицької цивілізацій.

Перспективи подальших досліджень полягають у розширенні історіографічного охоплення проблем причин та генези Кревської унії на її відображення від початків польського наукового історіописання на зламі XVIII та XIX ст. і до сьогодення. Здійснити широкий порівняльний аналіз образів унійних процесів у польській історичній науці із працями іноземних істориків – литовських, українських, білоруських, російських та ін.

Джерела та література

- Гриневич, Т. (2010). Кревська унія в дискусіях польських істориків міжвоєнного часу. *Студії з архівної справи та документознавства*, 18, 149–156.
- Bardach, J. (1969). Krewa i Lublin z problemów unii polsko-litewskiej. *Kwartalnik Historyczny*, 76 (3), 583–619.
- Bobrzyński, M. (1927). *Dzieje Polski w zarysie* (Т. 2). Warszawa; Kraków; Lublin; Łódź; Paryż; Poznań; Wilno; Zakopane: Nakład Gebethnera i Wolffa.

- Halecki, O.** (1919). *Dzieje Unii Jagiellońskiej* (T. I). Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności.
- Kolankowski, L.** (1930). *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów* (T. 1, s. 1377–1499). Warszawa: Skład Główny: Kasa im. Mianowskiego.
- Koneczny, F.** (1903). *Dzieje Polski za Jagiellonów*. Kraków: Nakładem Towarzystwa oświata ludowej.
- Korzon, T.** (1918). *Historia Polski*. Kijów: Wydawnictwo Rady Okręgowej.
- Kowalska-Urbankowa, Z.** (1987). Unia Polski i Litwy w latach 1385–1413 w najnowszej historiografii polskiej. *Analecta Cracoviensia*, XIX, 207–221.
- Lewicki, A.** (1923). *Zarys Historji Polski*. Warszawa; Kraków; Lublin: Nakładem Gebethnera i Wolffa.
- Limanowski, B.** (1916). *Dzieje Litwy*. Warszawa: Towarzystwo wydawnicze.
- Paszkievicz, H.** (1938). *O genezie i wartości Krewa*. Warszawa: Skład główny Gebethner i Wolff.
- Smoleński, W.** (1921). *Dzieje narodu polskiego*. Warszawa; Kraków; Lublin; Łódź: Nakładem Gebethnera i Wolffa.
- Smolka, S.** (1903). *Unia Litwy z Koroną*. Kraków: Spółka Wydawnicza Polska.
- Smolka, S.** (1921). *Grunwald i Beresteczko*. Kraków: Księgarnia spółki wydawniczej.
- Sobieski, W.** (1938). *Dzieje Polski. T. 1: Do roku 1696*. Warszawa: Wydawnictwo Zorza.
- Sokolnicki, M.** (1936). *Historia Powszechna*. Warszawa: Kultura i Wiedza.
- Szelągowski, A.** (1936). *Historja Powszechna*. Warszawa: M.Arct.
- Szujski, J.** (1889). *Historji Polskiej treściwie opowiedzianej ksiąg dwanaście*. Warszawa: Księgarnia Gebethnera i Wolffa.
- Zakrzewski, S.** (1936). *Zagadnienia historyczne* (T. 2). Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

References

- Hrynevych, T.** (2010). Krevska unija v dyskusiyakh polskykh istorykiv mizhvoynnoho chasu [Union of Krewa in the discussions of Polish historians of the interwar period]. *Studii z arhiwnoi sprawy ta dokumentoznawstwa – Archival and document studies studios*, 18, 149–156 [in Ukrainian].
- Bardach, J.** (1969). Krewa i Lublin z problemów unii polsko-litewskiej [Krewa and Lublin from the problems of the Polish-Lithuanian Union]. *Kwartalnik Historyczny – Historical Quarterly*, 76 (3), 583–619 [in Polish].
- Bobrzyński, M.** (1927). *Dzieje Polski w zarysie [History of Poland in outline]*. (Vol. 2). Warszawa; Kraków; Lublin; Łódź; Paryż; Poznań; Wilno; Zakopane: Nakład Gebethnera i Wolffa [in Polish].

- Halecki, O.** (1919). *Dzieje Unii Jagiellońskiej [Historz of the Union of Jagiellonik]*. (Vol. I). Kraków: Nakładem Akademii Umiejętności [in Polish].
- Kolankowski, L.** (1930). *Dzieje Wielkiego Księstwa Litewskiego za Jagiellonów [History of the Grand Duchy of Lithuania under the Jagiellons]*. (Vol. 1, pp. 1377–1499). Warszawa: Skład Główny: Kasa im. Mianowskiego [in Polish].
- Koneczny, F.** (1903). *Dzieje Polski za Jagiellonów [History of Poland under the Jagiellons]*. Kraków: Nakładem Towarzystwa oświata ludowej [in Polish].
- Korzon, T.** (1918). *Historya Polski [History of Poland]*. Kijów: Wydawnictwo Rady Okręgowej [in Polish].
- Kowalska-Urbankowa, Z.** (1987). Unia Polski i Litwy w latach 1385–1413 w najnowszej historiografii polskiej [The Union of Poland and Lithuania in the years 1385–1413 in the latest Polish historiography]. *Analecta Cracoviensia*, XIX, 207–221 [in Polish].
- Lewicki, A.** (1923). *Zarys Historji Polski [Outline of Polish History]*. Warszawa; Kraków; Lublin: Nakładem Gebethnera i Wolffa [in Polish].
- Limanowski, B.** (1916). *Dzieje Litwy [History of Lithuania]*. Warszawa: Towarzystwo wydawnicze [in Polish].
- Paszkiewicz, H.** (1938). *O genezie i wartości Krewa [On the Genesis and Value of Krewa]*. Warszawa: Skład główny Gebethner i Wolff [in Polish].
- Smoleński, W.** (1921). *Dzieje narodu polskiego [The history of the Polish nation]*. Warszawa; Kraków; Lublin; Łódź: Nakładem Gebethnera i Wolffa [in Polish].
- Smolka, S.** (1903). *Unia Litwy z Koroną [Union of Lithuania with the Crown]*. Kraków: Spółka Wydawnicza Polska [in Polish].
- Smolka, S.** (1921). *Grunwald i Beresteczko [Grunwald and Beresteczko]*. Kraków: Księgarnia spółki wydawniczej [in Polish].
- Sobieski, W.** (1938). *Dzieje Polski [History of Poland]*. (Vol. 1). Warszawa: Wydawnictwo Zorza [in Polish].
- Sokolnicki, M.** (1936). *Historia Powszechna [World History]*. Warszawa: Kultura i Wiedza [in Polish].
- Szelągowski, A.** (1936). *Historja Powszechna [World History]*. Warszawa: M.Arct [in Polish].
- Szujski, J.** (1889). *Historyi Polskiej treściwie opowiedzianej ksiąg dwanaście [The history of Poland concisely told in twelve books]*. Warszawa: Księgarnia Gebethnera i Wolffa [in Polish].
- Zakrzewski, S.** (1936). *Zagadnienia historyczne [Historical issues]*. (Vol. 2). Lwów: Wydawnictwo Zakładu Narodowego im. Ossolińskich [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 30.09.2022 р.
Стаття рекомендована до друку 31.10.2022 р.